

Dezvoltarea gândirii critice

Strategii – descrieri și ilustrări metodice în aria curriculară
Om și societate și Consiliere și orientare

Consilier școlar, prof. Batin Doina

Gândirea critică este gândirea clară, rațională și liberă. Aceasta nu se bazează pe acumularea de informație, ci pe dezvoltarea capacității de a procesa informația. Sub umbrela gândirii critice intră următoarele capacități:

- de a identifica, înțelege și realiza conexiuni logice între idei și argumente proprii,
- de a detecta greșeli de raționament în argumente și prezentări,
- de a rezolva probleme cu grad sporit de dificultate,
- de a înțelege relevanța și importanța unor idei,
- de a identifica contextul și implicațiile unui argument sau ale unei idei,
- de a identifica, construi și înțelege justificările din spatele unor opinii, argumente sau credințe
- de a construi argumente și idei noi pe baza celor acumulate până la momentul actual
- de a distinge între fapte, opinii și judecăți de valoare

Un elev care posedă aceste calități poate rezolva mult mai ușor problemele de matematică, poate înțelege mult mai bine orice text sau argument de la orice materie, fără să necesite să rețină cantități enorme de informație. Gândirea critică este o calitate esențială atât în viața personală, cât și în cea profesională. În primul rând, facilitează transmiterea propriilor idei și înțelegerea ideilor altora, făcând comunicarea mult mai benefică și productivă. Mai mult, accelerează asimilarea informațiilor noi și derivarea consecințelor acestora. Aceste abilități sunt esențiale în orice domeniu de muncă.

Abilitățile sunt universale și pot ajuta în înțelegerea conceptelor științifice și sociale. Alături de creativitate, gândirea critică este crucială în inovație, cercetare și dezvoltare.

În fine, dezvoltarea gândirii critice nu aduce beneficii doar pentru indivizii formați, ci și pentru societatea din care fac parte. Gândirea critică vindecă o societate de prejudecăți și pasivitate, făcând conceptele politice și sociale mult mai accesibile și responsabilizând participanții să se informeze și să se implice.

Algoritmul proiectării activităților la ”Cultură civică” din perspectiva gândirii critice- exemplu

Lecția:

Grupurile sociale

Motivația:

Lecția are ca temă grupurile sociale

Prezintă caracterizarea diferitelor tipuri de grupuri sociale din perspectiva specificului acestora, precum și a relațiilor interpersonale ce pot lua naștere în cadrul grupului.

Reduce în atenție utilizarea corectă a conceptelor cu conținut civic în diferite contexte.

Competențe:

Utilizarea conceptelor specifice științelor sociale pentru organizarea demersurilor de cunoaștere și explicare a unor fapte, evenimente, procese din viața reală.

Cooperarea cu ceilalți în rezolvarea unor probleme teoretice și practice, în cadrul diferitelor grupuri. Manifestarea unui comportament social activ și responsabil, adecvat unei lumi în schimbare.

Condiții prealabile:

Să știe să stabilească relații amicale;

Să cunoască date despre grupurile sociale;

Să dea un ordin, un sfat;

Să localizeze în spațiu, să descrie și să compare diferite tipuri de grupuri sociale;

Să ceară și să ofere informații;

Evaluare: Răspunde la întrebările date (fișe de lucru individuale/pe perechi);

Completează pe flipchart catalogul emoțional

Sarcini de lucru :

Elevii : trebuie să schimbe idei și să argumenteze modul de rezolvare a sarcinilor; trebuie să coopereze la rezolvarea sarcinilor; trebuie să dezvolte gândirea critică în echipă;

Profesorul : apreciază modul de realizare a capacității de receptare și exprimare orală / scrisă și evaluează modul în care elevii își susțin punctul de vedere;

Evocare:

Se stabilesc echipele de lucru ;

Se distribuie elevilor materialul didactic ales; Se solicită să răspundă cerințelor de lucru;

Se cere să compare , să sistematizeze și să formuleze întrebări;

Realizarea sensului:

Fiecare individ are –în cadrul grupului – un rol social. Acesta constă în atribuțiile (sau sarcinile) pe care o persoană le are, în funcție de locul pe care îl ocupă în cadrul grupului. Ex.Medicul și bolnavul – la spital

Elevul și profesorul – la școala Musafirului și gazda – în vizită

Asadar, rolul social este : ansamblul de comportamente pe care în mod legitim îl așteaptă ceilalți de la o anumită persoană.

Ex. o femeie poate fi : **mama, fiica, profesoara Larisa este :** eleva, fiica, sora, jucătoare de tenis.

Reflexie: Componentele grupurilor interacționează, colaborează, au legături reciproce, au o relație directă (față în față), respectă unele reguli / valori comune, pentru rezolvarea unor sarcini.

Ex.

Grup : **Tinerii care merg la discoteca**

Scop : SE DISTREAZĂ

Reguli :

Nu se îmbată, nu se bat !

Își respectă partenerul de dans ! Nu provoacă stricăciuni/pagube.

Grup : **Elevii din sala de clasă**

Scop : INVATA

Reguli : Se respectă unii pe alții. Se pregătesc pentru ore !

Nu pierd vremea în clasă degeaba Grup : **Calătorii din tren**

Scop : SA AJUNGA LA DESTINATIE Reguli : Își cumpără bilet!

Respectă partenerii de călătorie

Nu fac gălăgie, nu murdăresc și nu taie scaunele din compartimente !

Exemplu de activitate –Proiectul nostru de voluntariat (toleranta, multiculturalitate)

Clasa: a VIII-a (este posibil de realizat și la alte clase, preferabil mai mari)

Disciplina: Cultură civică, Consiliere

Demersul propus este valoros datorită contribuției la dezvoltarea capacității de a dialoga și de a coopera în condițiile acceptării pluralismului și valorizării pozitive a diferențelor (sociale, etnoculturale, de gen, de vârstă, religioase etc). Elevii vor conștientiza potențialul uriaș pe care îl au pentru a participa activ la viața socială și pentru exersarea calității de bun cetățean. Ei se vor simți valoroși pentru că în timpul lecției vor realiza un produs care poate fi exploatat de comunitatea în care trăiesc. În plus, elevii vor avea ocazia să își manifeste atitudinea pozitivă față de sine și față de ceilalți și să își asume responsabilități la nivelul comunității în care trăiesc.

Obiectivele lecției: La sfârșitul lecției, elevii vor fi capabili:

- să recunoască situații în care este nevoie de acțiune socială;
- să demonstreze competențe de muncă în echipă și de cooperare;
- să manifeste inițiativă în rezolvarea problemelor comunității din care- face parte.

Resursele materiale și de timp:

- 50 minute (Notă: este posibil ca finalizarea produselor să se realizeze într-o lecție următoare, iar evaluarea obiectivului care vizează atitudinile se va putea realiza doar după o perioadă mai îndelungată și după ce același obiectiv se va urmări consecvent la mai multe lecții);
- copii după articole selectate din presa locală (dacă este cazul);
- 4-5 coli de flipchart și carioca groasă (*marker*).

Metode de predare-învățare:

- Brainstorming individual;
- Activitate în grup mic / Creioanele la mijloc;
- Prezentare orală;
- Reflecție scrisă (eseu).

Criterii de evaluare:

- nivelul de implicare în realizarea sarcinii se va evalua prin observare directă a activităților de grup;
- numărul de idei cu care a contribuit fiecare grup la oferta de voluntariat a clasei;
- calitatea eseurilor redactate la sfârșitul lecției (exprimare clară, utilizare corectă a termenului de voluntariat, exemplificare relevantă).

Desfășurarea lecției:

Activitatea 1. Elevii vor lucra în perechi. În fiecare pereche, un elev va avea sarcina 1 și celălalt sarcina 2. Sarcina 1. Scrie, timp de 2 minute, cuvinte pe care le asociezi cu cetățenia activă.

Sarcina 2. Scrie, timp de 2 minute, cuvinte pe care le asociezi cu voluntariatul.

După ce termină de scris, elevii citesc împreună cele două liste și rețin cuvintele care apar pe ambele liste. Dacă nu există astfel de cuvinte, dar apar termeni apropiați / sinonime, le vor reține și pe acelea. Din discuția purtată cu elevii după finalizarea listei de cuvinte comune, profesorul va reține (cel puțin) ideea că *cetățenia activă* reprezintă o caracteristică a indivizilor care „doresc, sunt capabili și dotați pentru a avea o influență în viața publică, ... au un potențial critic și capacitatea de a judeca înainte de a vorbi și a acționa...sunt persoane care iau parte la acțiuni de *voluntariat* și servicii publice”².

Activitatea 2.a. Pentru introducerea acestei activități, dacă există presă scrisă în localitatea dumneavoastră și dacă într-un număr recent ați citit vreun articol despre probleme ale unor cetățeni cărora considerați că le-ar putea fi de ajutor sprijinul oferit de elevii dumneavoastră, ar fi util să aduceți copii ale acestor articole: elevii probabil că vor reacționa mai prompt la un caz concret. Cereți elevilor să citească articolul și, în grupuri de patru, să se pregătească descrie cel puțin o modalitate în care ar putea veni în sprijinul rezolvării acelei probleme. Dacă nu există presă locală, treceți direct la Activitatea 2.b. următor.

Activitatea 2.b. Elevii – după preferințe – se vor împărți în grupuri de câte patru. Explicațiile că vor avea de realizat împreună *oferta de voluntariat a clasei* pe care o vor înainta-o Consiliului Local. Sarcina fiecărui grup va fi să completeze un tabel de felul următor:

Ofertantul (elevul/elevii)	Ce poate face?	Cui i-ar fi de folos?	Cât timp pe lună?	Observații

Subliniați că este vorba de voluntariat și că este bine să decidă realist timpul liber pe care îl au la dispoziție. Încurajați-i să se gândească la cât mai multe lucruri pe care le pot face (începând cu lucruri simple precum citit, scris, limbi străine, fotografiat, utilizarea calculatorului, curățirea unor parcuri, reciclarea unor materiale re folosibile, plimbatul câinelui sau al altor animale de companie ca ajutor pentru persoane în vârstă, cumpărături pentru persoane în vârstă etc.). Arătați-le că a-și oferi sprijinul/serviciile în mod voluntar este asemănător cu oferirea unui cadou.

Pentru a evita situația în care un elev domină discuția în grup sau altul nu contribuie deloc, când elevii își împărtășesc ideile, fiecare își marchează contribuția la discuție prin plasarea unui creion sau stilou pe masă, în mijlocul grupului. Acel elev nu mai poate interveni până când nu și-a pus fiecare elev creionul la mijlocul mesei (adică până ce nu a avut fiecare elev o intervenție). Un elev care nu are nimic de spus la momentul respectiv poate spune „pas“, plasându-și creionul pe masă fără să spună nimic. În orice moment, cadrul didactic se poate duce la masă, alege un creion la întâmplare și întreba cu ce a contribuit posesorul creionului la buna desfășurare a discuției.

Activitatea 3. Când elevii au terminat de completat tabelul, realizați un tabel asemănător pe o coală de hârtie de dimensiuni mari (flipchart) și centralizați oferta elevilor. Discutați cu elevii despre felul în care doresc să prezinte lista Consiliului Local, cui ar putea-o înainta, cine va coordona activitatea voluntarilor etc. Pentru detalii și realizarea un plan de acțiune pentru demersul complet de înaintare a ofertei, este nevoie de încă o lecție sau activitatea poate fi transferată în domeniul extracurricular. Păstrați coala/colile de flipchart cu oferta de voluntariat pe peretele sălii de clasă pentru a le aminti elevilor la ce s-au angajat. Îndemnați-i să adauge la listă sau să taie din ofertă dacă între timp s-au răzgândit.

Activitatea 4. Cereți elevilor să scrie, timp de 5 minute, despre sentimentele pe care le au față de activitățile voluntare și – mai specific – cele legate de oferta de voluntariat pe care tocmai au făcut-o. Dacă sunt elevi doritori să citească ce au scris, oferiți-le ocazia. Concluzionați.

Cu toții ne-am dat seama o dată în plus că pentru a fi dascăl, trebuie să fii „înzestrat” cu acele competențe care să te facă să te simți confortabil în fața clasei, în toate situațiile ce pot apărea de-a lungul activității educaționale, să te facă capabil să gestionezi situații tipice și să găsești soluții pentru rezolvarea celor atipice, să ai încredere în tine și în competența ta profesională.

Un cadru didactic pregătit să facă față interacțiunii cu elevii reprezintă partea esențială din ambianța de învățare pe care o asigură școala, pentru că munca în educație înseamnă și acumulare de tensiune, stres, concentrare, înseamnă responsabilitate pentru o clasă întreagă de elevi, în fiecare oră.

Funcția profesorului nu este de a accelera dezvoltarea copilului sau de a grăbi ritmul depășirii unor anumite stadii, ci de a se asigura că trecerea prin fiecare stadiu este completă, iar aspirația dascălului trebuie să fie aceea de a conduce elevul în punctul în care acesta se poate ajuta singur și toate acestea pentru a reuși „*să-i învățăm pe copiii noștri nu ce vrem sau ce știm, ci ceea ce vor ei să devină*”.

Bibliografie

1. Meredith, K. S. Stade, J. L..Temple, Ch.(1998) – „Promovarea gândirii critice” Ghid III, New York
2. Năprădean, C (2006) Proiectarea didactică din perspectiva gândirii critice - Note de curs
3. Nedelcu, E. (2007)- Manual „Cultura civica” – pt. cls. aVII-a, Editura All, București
4. CNC (2001)- Ghid metodologic de aplicare a programelor școlare, Editura AramisPrint, Bucuresti
5. www.didactic.ro
6. www.utilecopii.ro
7. www.teachertube.com

